

tetovanie/tatuáž - z tahit. tatu nebo tatau – „vyznačiť alebo vraziť“; japon. irezumi; angl. tattoo

-ozdobná pigmentácia kože farebnými vpichmi alebo zárezmi (vypaľovanie alebo opakované rezanie); najkrajšie viacfarebné tetáže prevádzali Maovia na *Novom Zélande*, jazvové tetáže Pigmejovia; rozšírené tetovanie bolo v domorodých kmeňoch *Océánie*

<http://vi.wikipedia.org/wiki/X%C4%83m>

http://bo.wikipedia.org/wiki/File:The_True_Picture_of_a_Women_Picte.jpg

www: pôvod slova tatuáž sa zvyčajne odvodzuje z tahit. slova „tatu“ alebo „tatau“, čo znamená vyznačiť alebo vraziť; druhý význam odkazuje na prapôvodné metódy nanášania kresby; v japončine sa používa slovo irezumi, ktoré môže označovať aj človeka, ktorý tetovanie robí; v angličtine sa najčastejšie stretneme so slovom tattoo; tetovanie sa stalo veľmi obľúbeným v posledných desaťročiach v mnohých častiach sveta, predovšetkým v Severnej Amerike, Japonsku a v Európe; v týchto krajinách profesionálni tatéri povýšili svoj výtvary na umelecké diela a povzniesli tetovanie na seriózne a všeobecne uznávané umenie; dôvodom, prečo sa tetovanie stalo formou skrášľovania tela pomerne skoro, je fakt, že dnes, sa na rozdiel od predošlých generácií, ľudia cítia byť slobodnejší a volia tento druh skrášľovania; tetovanie sa stalo súčasťou image filmových hviezd, populárnych hudobníkov alebo športovcov; v tradičných kultúrach sa tetovanie teší obľube, lebo ľudia týchto kultúr sú hrdí na svoje kultúrne dedičstvo; v rámci tradičných alebo domorodých kultúr vyjadruje tetovanie úctu ku svojim koreňom a zvykom, nie je vyjadrením vnútorného vzdoru; tetovanie má dlhú tradíciu v rôznych častiach sveta; pôvodní obyvatelia Japonska Ainovia si tetovali tváre; tetovanie bolo rozšírené na Filipínach, Borneu, Samoi, v Polynézii, Afrike, Strednej Amerike i Číne; bolo bežné i v určitých náboženských skupinách starovekého Stredomoria, čo pravdepodobne viedlo k zákazu tohto zvyku v *Starom Zákone*

pozri *bodypainting, body art, branding, pearcing; štýl Heavy metal; telo*

tetovaný maorský náčelník (dobová ilustrácia)

„Pravdivý obraz ženy“ (dobová ilustrácia)

U. Kuniyoshi: Mánotratný Yan Qing

tetra - gréc.; v zloženinách prvá časť slova s významom *štyri*

tetradrachma - www v súvislosti s heslom *drachma*: slovo drachma znamená v gréčtine „hrst“; od konca 2.tis.pr.Kr. predstavovala šesť obolov v tvare kovových tyčiek alebo kolíkov; v klasickej dobe Atén sa drachma delila na šesť obolov a razili sa aj mince o váhe i hodnote dvojnásobnej (didrachma), štvornásobnej (tetradrachma) a desaťnásobnej (dekadrachma); práve tetradrachma bola zrejme najbežnejšou mincou v celej gréckej oblasti; na *avere* mala hlavu bohyne Atény a na *reverse* jej symbol, sovu a skrátený nápis ΑΘΕ, t.j. „patriaci Atéňanom“; odtiaľ pochádza okridlené úslovie „nosiť sovy do Atén“ (kde je ich v podobe tetradrachmiem dosť a dosť); určiť hodnotu drachmy v súčasných menách je v súčasnosti nemožné, lebo pomery cien sa podstatne zmenili; pre orientáciu musí stačiť, že drachma v klasických Aténach (4.-5.st.pr.Kr.) predstavovala dennú až dvojdennú mzdu kvalifikovaného remeselníka a že sa z nej slušne užívala i jeho rodina

aténska tetradrachma (450 pr.Kr.)

tetradrachma kráľa Attala (averez a reverz, 230 pr.Kr.)

tetradrachma (averez: vodkyňa Amazoniek Kyme, 165 pr.Kr.)

tetradrachma bratislavského typu

tetradrachma bratislavského typu
tetradrachma bratislavského typu

tetraevangelium - zbierka štyroch *evanjelií*; porovnaj *synoptické evanjeliá*

Tetraevanjeliár cára Ivana Alexandra - (1350); pozri *evanjeliár, svätožiara, dielo literárne*

Iluminácia z Tetraevanjeliára cára Ivana Alexandra (1350)

tetrachlor isoindolinon - Smith: alternatívny názov pre žlt' isoindolinonovú

tetragram - hebr. יהוה; *grafický symbol* zo štyroch písmen, napr. mena Jahve - JHVH; pozri *symbol písmenný, symboly číselné: 4; trigram, pentagram*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Ebraismo>

- tetragram je hebrejský písmenný symbol a súčasne vlastné meno boha Jahve, zložené zo štyroch hebr. písmen יהוה /JHVH (hebr. jod, he, vav, he); v hebrejčine písané v obrátenom poradí sprava doľava יהוה; veľkňazi meno vyslovovali vo veľ'svätyni Chrámu iba pri zvláštnej príležitosti raz za rok, pred západom slnka 10.dňa mesiaca tišr'i pri slávnosti *Jom kipur/Dňa zmierenia*, ktorý je najväčšou udalosťou *židovského kalendára*; vtedy je predošlé správanie každého človeka vážené na váhach a jeho osud je zapísaný a zapečatený v Knihe života (pozri *Apokalyptický cyklus: Videnie siedmich svietnikov, Apokalyptickí jazdci*); ak človek počas sviatku dôkladne očistí svoju dušu pôstom a meditáciou, splní určité presné príkazy a dodrží isté zákazy, je dosiahnutý zmysel dňa Jom kipur

-Židia považovali toto meno Boha za posvätné (odtiaľ je latinský názov tetragramma sacrum – „posvätný tetragram“), preto ho z úcty nikdy nevyslovovali (odtiaľ pochádza grécky výraz

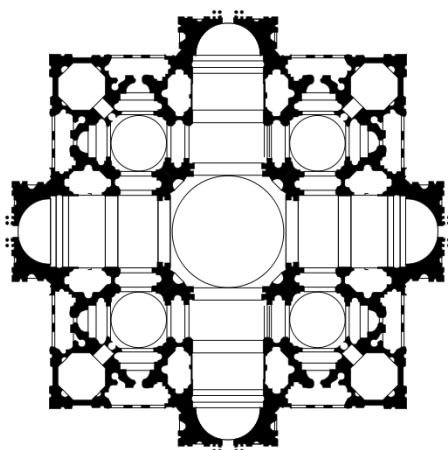
tetragramaton areton – „nevysloviteľné štyri písmená“); mystérium tetragramu JHVH je založené na obťažnosti výslovnosti; zvuky písmen sa predychávajú a zväzujú, ich výslovnosťou nadväzuje človek spojenie s Bohom akoby na spôsob staroindickej magickej príhovorky, *mantry* (posvätnú mantrovú slabiku óm hinduistickí mystici rozkladali na základné prvky a-u-m a interpretovali ju symbol trojjednosti bohov *Brahma – Višnu – Šiva*); stredovekí *kabalisti* meno intonovali, spievali pri svojich meditáciách a kombinovali výslovnosť jednotlivých písmen s dychovými cvičeniami, o ktorých sa traduje, že pochádzajú z pôvodnej tradície prorokov: Prvé písmeno jod je vyslovované „ja“ a výdych sa zhoduje s dlhým „á“; druhé písmeno he je tiché, časť vydychovaného zvuku „ja“; tretie písmeno vav je vyslovované „veh“, výdych sa zhoduje so zvukom „eh“; konečné písmeno he je tiché, časť vydychovaného zvuku „veh“ (pozri *Apokalyptický cyklus: Zemská šelma*); *kabalisti* verili, že zviazaním, fonetickým spájaním písmen opätovne „prehrávajú“ pôvodný proces *stvorenia*; kombinovaním písmen vytvárali meditačnú pomôcku známu ako *Jákovov rebrík*; mystickou cestou prešiel, stúpil meditujúci *kabalista* siedmimi stavmi vedomia *hechalot*, aby sa napokon stretol so sediacou podobou kozmického muža, *Adama Kadmona*, ktorý predstavoval archetypálnu podobu samotného meditujúceho človeka; v jednom cvičení, zvanom „obliekanie Mien“, nosili *kabalisti* rúcho popísané rôznymi kombináciami tetragramu, aby mohli spievané varianty fyzicky stelesniť; dokonca existoval pre tieto cvičenia zvláštny inštruktážny text „*Sefer ha-Malbusch*“ (Kniha obliekania) a návod rôznych *gest* a znamení, ktoré určovali, kde stáť, sedieť, ležať s tvárou k zemi, ako regulovať dych, sledovať jeho zmeny, nadmerné potenie, pocity slabosti či závraty...; o pretrvávajúcej mágii tetragramu svedčí mystický výklad nápisu na kríži: JEŽIŠ NAZARETSKÝ A KRÁĽ ŽIDOVSKÝ – hebr. JEŠUA HA-NOCRI VA MELECH HA-JEHUDIM; v každodennom používaní Židia bežne nahrádzali Božie meno JHVH výrazom ha-Šem – „Meno“; v požehnaniach a modlitbách alebo pri čítaní *Tóry* na liturgickom zhromaždení tetragram od 300 pr.Kr. nahradili (zrejme z úcty) hebr. slovom *Adonaj* (gréč. Kyrios - Pán); pokiaľ je na písmená JHVH konkrétne odkazované, hovorí sa „jod-kaj-vav-kaj“ (kaj je náhradou za písmeno he, ktoré sa používa iba v tejto súvislosti a nie je inak súčasťou hebrejčiny); správnu vokalizáciu tetragramu JHVH obnovili v 4.storočí znalci *masory*, presného textu hebrejskej Biblie, opatreného interpunkčnými znamienkami a samohláskami; tetragram ako mystické Božie meno prijalo aj kresťanstvo a používa ho od čias židovského náboženského filozofa *Filóna Alexandrijského* (†40), ktorý výrazne ovplyvnil utváranie raných kresťanských predstáv (pozri *alexandrijská škola I*); v 16.storočí samohlásky slova *Adonaj* vložili medzi spoluhlásky JHVH a vznikla chybná výslovnosť *Jehovah/Jehova*; správne znenie tetragramu je pravdepodobne *Jahve*, ale napriek tomu výraz *Jehova* používa nielen cirkev *Svedkov Jehovových*, ale aj niektoré anglické preklady Biblie; výraz *Jahve* je prvýkrát doložený v 12.st., výslovnosť podporujú prepisy tohto mena do gréčtiny v ranej kresťanskej literatúre; v úzkom zmysle slova sa dá povedať, že *Jahve* je jediné Božie meno; podľa Exodu (3,14) znamená „Ja som, ktorý som“, t.j. Bytie, Objektívna skutočnosť; v slovanských prekladoch sa zvyčajne prekladá ako *Hospodin*, staroslovansky *Gospodi* = *Hospodin* = *Hospodár*; podľa bádateľov (I. Šindlárová, J. Ružička) tento *Gospodi* bol najprv najvyšším bohom a až neskoršie prešiel na názov panovníka a odtiaľ na správcu a vlastníka nejakého majetku, *hospodára*; zriedkavo sa tetragram objavuje v znázorneniach svätožiary Krista a v námete *Nanebovstúpenia Krista*; vídať ho na štíte *archanjela Michaela*, na zobrazeniach horiaceho kra, ktorým sa Boh zjavil *Mojžišovi*, v ornamentálnej podobe *rozety* a inde; porovnaj výslovnosť *Alah*

Ch. van Sichem II : Krst Ježiša (drevoryt, 1657)

tetrakonchos - z gréc. tetra – „štyri“; gréc. konché – „mušľa, výklenok“

-*kaplnka, chrám štvorlistovej dispozície; dispozícia so štyrmi konchami rozšírená najmä v Arménsku (katedrála v Zvartots, 7.st.) a Gruzínsku; v Rusku tetrakonchos pomerne široko používaný pri stavbe chrámov v „byzantskom štýle“ (18. - zač. 20.st.); pozri koncha, trikonchos*

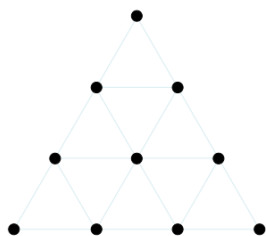

Bramante: návrh baziliky Sv. Petra v Ríme
kaplnka St. Croix (Arles, Francúzsko)

tetraktys - gréc. τετρακτύς/tetraktys; trojuholníkové číslo, ktoré sa skladá z desiatich bodov usporiadaných v štyroch radoch: jeden, dva, tri a štyri body v každom riadku; veľmi dôležitý mystický symbol *Pytagorejcov*

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Tetraktys>

<http://commons.wikimedia.org/wiki/User:Tetraktys>

tetramorf - gréc. – „štvorpostava“

-štyri bytosti z videnia proroka *Ezechiela* (1,4 a ď.) so štyrmi tvármi a štyrmi krídlami, ktoré sa ponášajú na človeka, leva, býka a orla a pohybujúce sa v oblaku šľahajúceho ohňa; *cirkevní otcovia* ich čoskoro spojili s postavami štyroch evanjelistov (*Matúš, Marek, Lukáš, Ján*) a tí tak zobrazovaní do 13.st.; pozri *orol*; *proroci* (Baleka)

Heinz-Mohr: *Zjavenie* (4,7-9); štyri bytosti okolo Božieho trónu, ponášajúce sa na *leva, býka, orla* a človeka; všetky mali po šiestich krídlach (porovnaj *serafín*) a plno očí pozerajúcich von aj dnu; tetramorf sa objavuje v západnom umení vo výjave *Posledného súdu*, kde obklopuje Krista Sudcu v type *Kristus v Majestátu*; pozri *Majestas Domini*

https://www.google.sk/search?q=gustave+dor%C3%A9:+biblia&espv=2&biw=1840&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CB4QsARqFQoTCPPTm7nqhMcCFYs4FAodVnABUA#tbm=isch&tbs=rimg%3ACZHTSifb-m7kljiU7WjeKhetD3nzsrelSiiGeCf10t47nGQlk_1eSZ10soBt4pxber0XmC84M6q0TgcoQiifiUz8QgCoSCZTtaN4qF60PEUIdg0Qu7hyTKhJefOyt6VKKIYRJ5an0r26cGoqEgl4J_1XS3jucZBGpOf4hhkEVrCoSCSWT95JnXSygEVcIXCVE2IlnKhIJG3inFt6vReYR07J1QJVPQJ0qEgkLzgZqrROByhH_1_1MDqfdWBZCoSCRCKJ-JTPxCAEVaXqwD2L0SX&q=gustave%20dor%C3%A9%3A%20biblia&imgsrc=w53h1betNAOg5M%3A

<https://www.google.sk/search?q=gustave+dor%C3%A9:+biblia&espv=2&biw=1840&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CB4QsARqFQoTCPPTm7nqhMcCFYs4FAodVnABUA#tbm=isch&tbs=rimg%3ACZHTSifb->

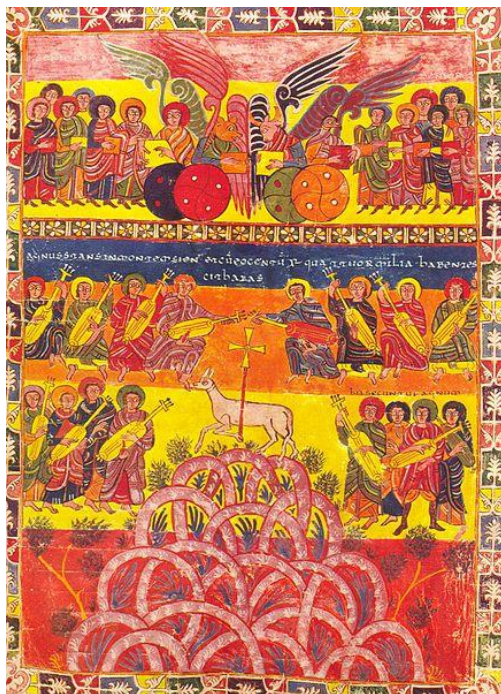
[m7kljiU7WjeKhetD3nzsrelSiiGeCf10t47nGQlk_1eSZ10soBt4pxber0XmC84M6q0TgcoQiifiUz8OgCoSCZTtaN4qF60PEUIdg0Qu7hyTKhIJefOyt6VKKIYRJ5an0r26cGoqEgl4J_1XS3jucZBGpOf4hhkEVrCoSCSWT95JnXSygEVclXCVE2lInKhIJG3inFt6vReYR07J1QJVPQJ0qEgkLzgqrROByhH_1_1MDqfdWBZCoSCRCKJ-JTPxCAEVaXqwD2L0SX&q=gustave%20dor%C3%A9%20biblia&imgsrc=espWuHppFlhDkM%3A](https://www.google.com/search?q=gustave%20dor%C3%A9%20biblia&imgsrc=espWuHppFlhDkM%3A)

Kristus v majestátu (slonovinové veko škatule, Kolín nad Rýnom, 1.pol. 13.st.)

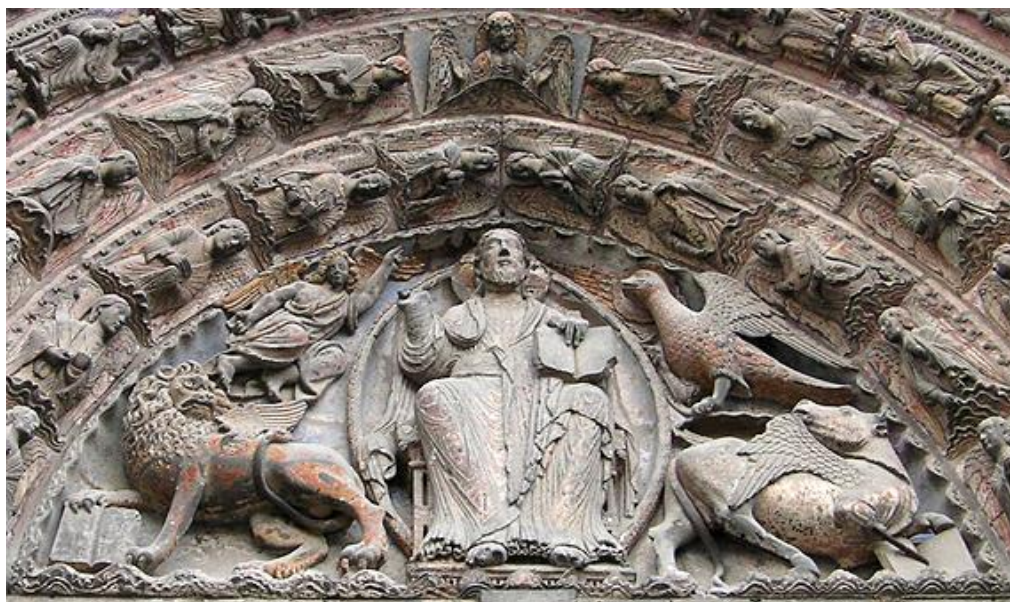

Kristus v Majestátu (portál katedrály v Bourges, 12.st.)

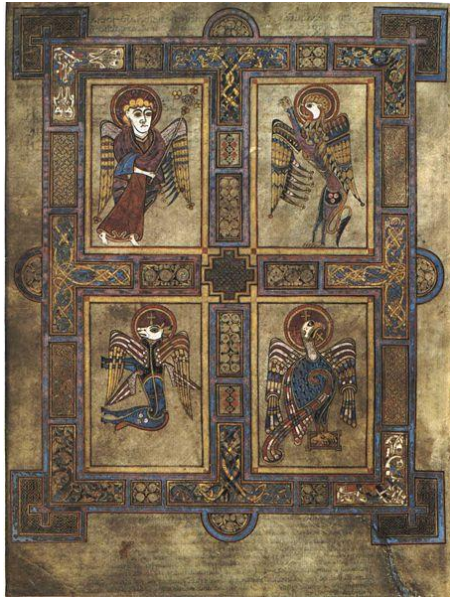

(14,1. Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi). **Baránok na hore Sion** (Beatus Morgan)

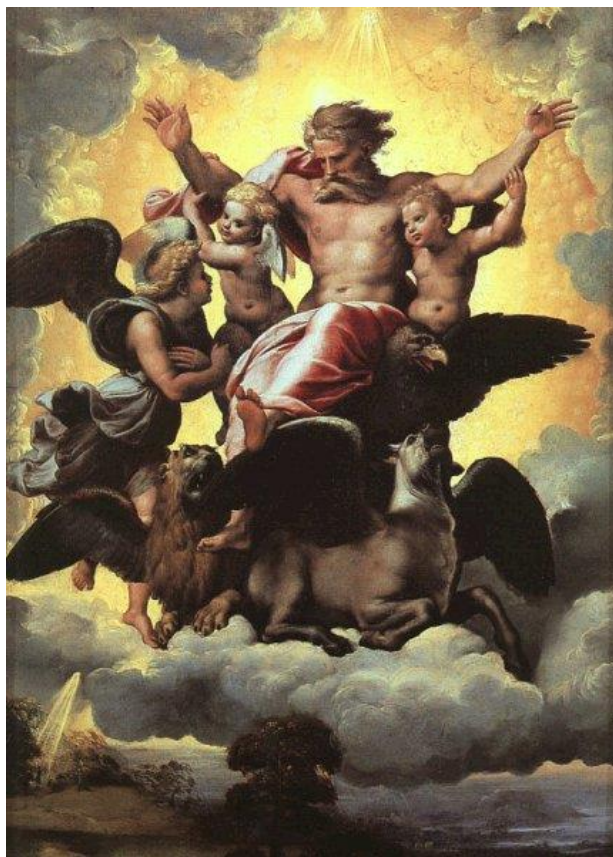
(14,1. Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi). **Baránok na hore Sion** (Beatus Manchester, 1175)

Tetramorf (štít katedrály v Lyonu)

Tetramorf (Book of Kells, 8.st.)
Tetramorf (freska kláštora Meteora, Tesália, 16.st.)

Raffael: Ezechielovo videnie

P. van Coecke Aelst (návrh): Boh Otec so symbolmi tetramorfu (detail, gobelín, 1518)

Fra Angelico: Mystické koleso (1451)

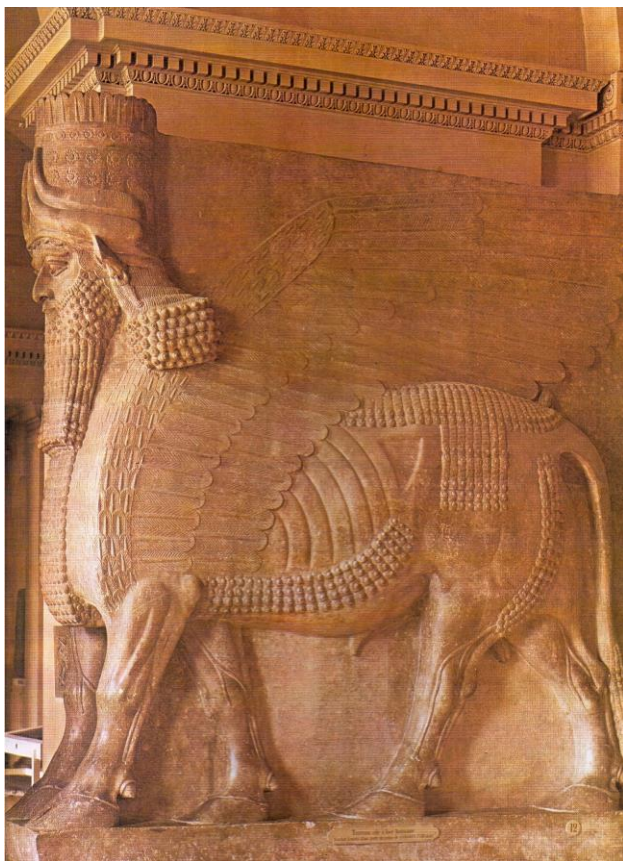

H. Wierix podľa M. de Vos: Obraz Krista (tetramorf, 1582)

J. Schnorr von Carolsfeld: Ezechielovo videnie (drevoryt, 1860)

tetramorfný - nesúci znaky štyroch bytostí: napr. človeka, orla, býka a leva (asýrske umenie); pozri *monštrá*

Lamassu (Mezopotámia)

tetrapylón - gréc. – „štyri brány“; lat. quadrifrons – „štyri fronty“

1. zvláštna forma *triumfálneho oblúka* v tvare štvorstranného objektu s otvormi na všetkých stranách medzi 4 piliermi; pozri *kvadrifons*

2. *pavilón* na štyroch *pilieroch* s polkruhovými oblúkmi

tetrapylon v Afrodísias (Turecko)

tetrapylon v Palmyre (Sýria)

tetrapylon v Jerash v Jordánsku
oblúk boha Ianusa v Ríme

tetrarcha - gréc. τετρα /tetra – „štyri“; αρχη/arche – „vláda, pravidlo“

-v staroveku vládár bez titulu kráľa, podriadený *Rímu*, vládnucci štvrtine štátu (*tetrarchii*);
tetrarchom v *Galilei* bol v *Ježišových* časoch *Herodes Antipas*

www: tetrarcha bol titul vládcu štvrtiny územia; rímski dobyvatelia niektorých ázijských území
rozčlenili dobyté územie na štyri časti, *tetrarchie*, podľa zásady: rozdeľ a panuj; na čele tetrarchie
bol tetrarcha

http://en.wikipedia.org/wiki/Portrait_of_the_Four_Tetrarchs

súsošie štyroch tetrarchov (Benátky, 1204)

tetrarchia - gréc. – „vláda štyroch“

- 1.štvrtina Rimanmi dobytého územia spravovaná *tetrarchom*
- 2.neskôr (v *Rímskej ríši*) vláda štyroch

tetrastylus - gréc. τετράστυλος/tetrasylos; gréc. τετρα/tetra – „štyri“; στύλος/stylos – „stĺp“

-stavba, predovšetkým chrám so štyrmi stĺpmi na oboch hlavných priečeliach (pozri *grécky chrám*)

Marcus Aurelius skladá votum na chrám Jupitera (basreliéf, 161-180)

Tetrateuch - z gréc. tetra – „štyri“; teuchos – „zvitok“

-kolektívny názov prvých štyroch kníh *Starého zákona* (*Genesis, Exodus, Levitikus, Numeri*), ktoré majú spoločný pôvod a tvoria uzavretý organický celok; piata kniha (*Deuteronomium*) obsahovo a štýlom tvorí úvodnú časť skupiny tzv. *deuteronomických* dejín, do ktorej patria Kniha Jozue, Kniha sudcov, Prvá a Druhá kniha Samuelova a Prvá a Druhá kniha kráľov (pozri *Pentateuch*)

Tetrode Willem van Danielsz - (†1587); známy v Taliansku ako Guglielmo Fiammingo; sochár holandského pôvodu, žiak *Benvenuto Celliniho* vo Florencii; po svojom návrate do Delft v roku 1567-1568 vyučoval mladého *Adriaena de Vries* a povzbudil ho, aby šiel do Florencie; pozri *holandskí sochári*

http://en.wikipedia.org/wiki/Willem_Danielsz_van_Tetrode

https://www.google.sk/search?q=Willem+van+Danielsz+Tetroda&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=Z_VUVcKiGIGyswGUyoGIBQ&ved=0CC8QsAQ&dpr=1

W. van Tetrode: Samson zabíja Filištínca (1562-1567)

tetrov hlucháň - český výraz tetřev; symbol Tatranského národného parku; bežne používaný aj názov *hlucháň*; pozri *atribúty, symboly, alegórie a prirovnania; vták; zvieratá*

tetřev - český výraz pre *tetrova hlucháňa*

Tetys - Tethys

Teucus/Teucer - lat.; gréc. *Teukros*

Teuchert Karoly -

K. Teuchert: Budoár

Teukros - gréc. Τευκρος/Teukros; lat. *Teucus* alebo *Teucer*

Zamarovský: v *gréckej mytológii* 1. syn riečneho boha *Salamandra* a *Nymfy Idae*; bol najstarším kráľom Troyady; do svojej krajiny prijal *Diovho* syna *Dardana*, ktorý sa potom oženil s jeho dcérou *Bateiou* a založil Dardaniu; jeho pravnuk *Ilos* založil Ilion, čiže *Tróju*; po Teukrovi sa Trójanania tiež nazývali Teukrovia

2. syn *Teleamona* a trójskej zajatkyne *Hesiony*; jeho nevlastným bratom bol *Aiás Veľký*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Teucro>

www: syn salamínskeho kráľa *Telamona* a nevlastný brat hrdinu *Aiása*; bratia spoločne bojovali v Trojskej vojne, kde Teukros vynikol ako najlepší lukostrelec; keď *Aiás* zachránil pre Grékov Achillovo telo, robil si nárok na jeho zbroj; tie isté nároky si však robil aj *Odyseus* a vyhral; *Aias* túto prehru považoval za svoju pohanu a spáchal *samovraždu*; keď sa Teukros vrátil z vojny bez brata, otec ho vinil, že nedokázal zabrániť bratovej samovražde a za trest ho vyhnal zo zeme; Teukros sa odsťahoval na ostrov *Cyprus* a tam založil nové mesto, ktoré nazval *Salamína*, rovnako ako svoje rodisko; *Homér* Teukra nespomína, zato *Telamona* takmer na 200 veršoch

www: podľa jednej verzie viedol dvanásť lodí do *Tróje*; bol skvelý *lukostrelec* a jeho rukou padlo 30 nepriateľov; podľa *Iliady* ich zabil pätnásť; v pohrebných hrách (pozri *funerales*) zvíťazil v lukostreľbe; keď sa vrátil bez brata, otec ho preklial, lebo mal zabrániť bratovej samovražde alebo ho pomstiť; potom, čo ho otec vyhnal, založil na Cypre nové mesto *Salamína* a postavil *Diovi* chrám

W. Hamo Thornycroft: Teukros

Teunissen Cornelis A. - holandský rytec (totožný s maliarom, rytcom a kartografom *Cornelis Anthoniszom*?)

C. A. Teunissen: Alchymistická dielňa (drevoryt, 1541)

C. A. Teunissen: Tanečníci (drevoryt, 16.st.)

Teutatés - mužský náprotivok keltskej bohyně Epony; pozri *keltská mytológia*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Toutatis>

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/3219662507/in/photostream/>

Teutatés obetuje človeka utopením v kadi (Kotlík z Gundestrupu)

Teutóni - z lat. Teutoni < keltsk. jazyka < protogermánskeho þeudanōz – „tí z kmeňa“; rovnaký pôvod þeudō – „kmeň“ má napr. dnešné slovo deutsch – „nemecký“ alebo talian. slovo tedesco – „nemecký“; druhý názor je, že Teutoni nie sú germánsky ale keltský kmeň, a preto Teutone je odvodené z keltského tuath – „kmeň“; v nemeckých, latinsky písaných textoch sa okolo r. 900 zrejme omylom začalo slovo Teutonicus (teutónsky) používať namiesto dovtedy používaného Theodisca, čo bola latinská obdoba slova tiutisch (dnes deutsch)

-starogermánsky kmeň, ktorý spolu s *Keltmi* prenikol v 2.st.pr.Kr. do *Gallie* a zaútočil na *Rimanov*; porazení 102 pr.Kr.; pre *Rimanov* Teutóni synonymom *Germánov*

www: podľa rímskych zdrojov pochádzali Teutóni ako kmeň zo severozápadu Jutského polostrova (dnešný kraj Thy v *Dánsku*); r. 120pr.Kr. časť z nich opustila toto územie a spolu s Kimbrami a Ambrónmi tiahla na juhovýchod, kde sa usadili medzi Dunajom a Sávou; r. 102pr.Kr. utrpeli pod vedením svojho kráľa Teutoboda v boji s Rimanmi drvivú porážku v bitke pri Aquae Sextae (pri dnešnom Aix-en-Provence) a zmizli z textov; v súčasnosti sa pojmom Teutoni označujú v nadsádzke „typickí Nemci“; označenie je žartovné, ľahko posmešné alebo hanlivé

H. Leutemann: Teutónske ženy páchajú samovraždu, aby unikli otroctvu

Teutónia - stredoveký názov (1.pol.10.st.) územia v oblasti Rýna; neoficiálne označenie *rímsko-nemeckej ríše*

text - pozri *písmo, písmeno, abeceda*

text asemický - *asemické písanie*

textília, textil, tkanina - 1. pozri *adria, arachne, atlas, axamiet, barchet, batist, brokát, callaron, cibelin, damašek, drel, flauš, flór, fresco, fresco-tropikal, froté, fulard, gabardén, gáz, glot, grádl, grenadina, huňa, japan, kaliko, kambrik, kamelot, kanafas, kanava, kartún, kašmír, kepr, klot, kment, kord, krep, krepdešín, loden, matlasé, moleskin, mul, mušelin, panama, plátno, plyš, ponžé, satén, serž, streč, šantung, šarlát, ševiot, ševron, šifón, tvid, taft, tartalán, trenčkot, trikot, trikotín, tropiko, vatelin, velúr, voál, zamat, zefír, zlatohlav, žoržet*

2.pozri *ľan, bavlna, vlna, hodváb, konope, juta; tkanie, technika tkania; väzba; kalander, kalandrovanie; priadza, textúra 2, krumplovanie, ikat, výšivka, imprimé; patchwork; obchodníci s látkami, apoštol Jakub Mladší; móda, módne doplnky, odev; kche-se; koltra*

textilná tlač/tlač látková - tlač textilná
textilné umenie -

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Textile_arts
http://de.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Werk_der_Textilkunst
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Categorie:Textielkunst>

textilní umelci - pozri *gobelín; F. de Rossi*

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Textile_artists

textilní umelci flámski - flámski umelci textilní
textilní umelci holandskí - holandskí umelci textilní
textilní umelci podľa národnosti -

http://nl.wikipedia.org/wiki/Categorie:Textielkunstenaar_naar_nationaliteit

tzv. **textová mapa** - pozri *periplus*
textúra - lat. tkanina

1.francúzska *gotická minuskula* zo 14.-16.storočia ako *písmo* knižné a nápisové, s vertikálnym postavením driebku; textúra inak zvaná *misálové písmo*; pozri *rotunda*
2.spôsob väzby *osnovy a útku* v textilných technikách; pozri *textília*
3.*textúra pigmentu*

textúra pigmentu - tvrdosť častíc *pigmentu* bez ohľadu na ich veľkosť (pozri *lom svetla*); pigmenty s príliš tvrdou textúrou sa upravujú *plnidlami*, aby sa dobre rozotierali; veľké častice pigmentu tvoria zrnitú textúru (Smith)

texturológia - *pastózny* štýl maľby inšpirovaný geologickými štruktúrami v štýle *art brut*; pozri *pastózna maľba*
tzv. **Texty pyramíd** - Dudák v súvislosti s heslom *pyramídy*: nesúrodá zbierka náboženských textov, ktoré zdobili steny predsiení, chodieb a komôr, rovnako ako *sarkofágov* v *pyramídach* 5.-6.dynastie (Stará ríša; pozri *egyptské umenie*); pozri *Knihy mŕtvych*

www: zbierka náboženských textov nájdených v piatich pyramídach z konca Starej ríše (približne roku 2350 pr.Kr.); texty obsahujú viac než 700 magických formúl, ktoré mali zabezpečiť *faraónom* posmrtný život a opisovali jeho vystúpenie na oblohu; sú písané hieroglyfickým písmom v starej egyptčine; najviac z nápisov, asi 230 z počtu 700, pochádza z pyramídy faraóna Venisa z 5.dynastie; ďalšie texty pochádzajú z hrobiek faraónov Tetiho, Pepiho I. a Pepiho II.

www: moderný názov používaný v egyptológii pre rozsiahly súbor zapísaných pôvodne na stenách vnútorných komôr staroegyptských kráľov a kráľovien v období 5., 6. a 8.dynastie; má sa za to, že už v čase zápisu boli texty veľmi staré; hoci sa nejedná o ucelený súbor, ale jednotlivé exempláre samostatne usporiadaného výberu z väčšieho množstva textov, čím značne pripomínajú neskoršiu egyptskú *Knihu mŕtvych*, sú pre svoj identický charakter bádateľmi správne hodnotené za varianty špecifického literárneho; objav textov urobil G. Maspero r. 1880 v pyramíde Pepiho I. (2332-2283); do tých čias sa predpokladalo, že v pyramídach sa žiadne písomné pamiatky nenachádzajú; texty zdôrazňujú kult boha slnka, čo je pravdepodobným dôkazom, že ich zložili kňazi v *Heliopolise*; v súčasnej dobe sú všetky texty preložené s výnimkou novo objavených zlomkov, hoci nie všetky veci sú uspokojivo vysvetlené, do živých

www: prvou pyramídou, v ktorej sa texty nachádzajú, je Venisova pyramída, ktorá patrila poslednému kráľovi 5.dynastie a vznikla v 2350pr.Kr.;zvyk písať na vnútorné steny pyramíd si podržali všetci panovníci 6.dynastie; texty pyramíd tak jemožné nájsť ešte v pyramídach Tetiho, Pepiho I., Merenréa, Pepiho II.; s poslednými textami v Starej ríši sa stretáme v pyramíde faraóna Aba (2160 pr.Kr.), ktorý bol posledným kráľom 8.dynastie; od Strednej ríše sa začínajú texty objavovať aj v hrobkách hodnostárov a na rakvách; v značne zredukovanej podobe sa texty objavujú v Neskorej dobe (713-332pr.Kr.); českí bádatelia na ne napr. narazili v hrobke Udžahorresnetta v Abusíru; Udžahorresnet síce nebol kráľom, ale strpom perzského kráľa Kambýsa, takže výskyt textov ani v tomto prípade nevybočuje z rámca ich užívania v Starej ríši

www: Texty pyramíd sú napísané v hieroglyfoch a archaický jazyk niektorých partií ukazuje, že ide o starobylé zariekadlá; orientácia v textoch je zložitá a vyžaduje rozsiahle znalosti egyptského náboženstva, lebo je v nich celý rad narážok na vtedajšie mýty; sú veľmi časté a z dnešného pohľadu ťažko pochopiteľné prirovnania, skratky a symboly; ich jednotlivé preklady sa radikálne líšia; niekedy sú znehodnocované tým, že ak egyptský prekladateľ niektorej pasáži nerozumel, tak ju proste vynechal; v textoch nesmeli byť použité hieroglyfy, ktorých predlohy by mohli akokoľvek faraóna poškodiť alebo ohroziť, napr. sa verilo, že ryby prinášajú smolu, a preto bol ich znak deformovaný alebo vynechaný; niektoré texty sa opakujú v jednotlivých pyramídach, iné sú známe iba v jednom exemplári; v žiadnej pyramíde nie je kompletná zbierka textov; Texty pyramíd naznačujú vieru Egyptanov, že faraón sa pripája k cirkumpolárnym hviezdám na severnej oblohe – „večným hviezdám“, ktoré pri svojom celodennom pohybe nikdy nezapadajú za obzor (pozri Discovery: *serdab*); týmto spôsobom kráľovské pohrebné texty stavajú faraóna na úroveň Usíreva, slnka a hviezda; texty tiež obsahujú chválospevy na bohy, ďalej dlhý zoznam obetí jedla, nápojov a oblečenia; sú uvedené do 759jazykov a 2291 paragrafov

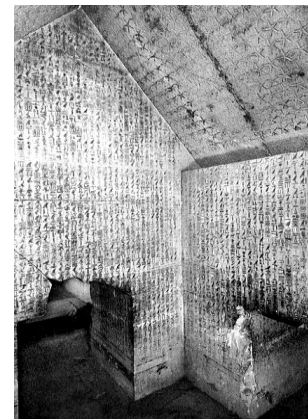
Texty pyramíd: Kapitola 264

Ochranný kanál je otvorený, kľukatá
vodná cesta je zatopená, trstinové
polia sú naplnené vodou; aby kráľ
mohol byť prevezený k východnej
strane oblohy, k miestu, kde ho
bohovia pretvorí, kde sa znovu
narodí nový a mladý.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Texty_pyramid

http://sk.wikipedia.org/wiki/Staroegyptsk%C3%A1_literat%C3%BAra

https://www.google.sk/search?q=Texty+pyram%C3%AD&rlz=1C1TEUA_enSK466SK466&aq=f&oq=Texty+pyram%C3%AD&aqs=chrome.0.59j0j62l3.6394j0&sourceid=chrome&ie=UTF-8

stena s Textami pyramíd (Venisova pyramída)

stena s Textami pyramíd (Venisova pyramída)

Texty rakiev - návody na cestu do *podsvetia*, ktoré *Egyptania* vkladali mŕtvym do rakiev; pozri *Knihy mŕtvych*; *dielo literárne*

www: novodobé oznčenie textov vzniknutých v starovekom Egypte k náboženským účelom; napísané na vnútorných stranách rakiev, stenách hrobiek a výnimočne na papyrusoch kurzívnymi hieroglymi; texty vznikli v období Strednej ríše a následného obdobia zmätkov (11.-17.dynastia, pribl. 2070-1580 pr.Kr.); pomenované podľa miesta najčastejšieho nálezu; Texty rakiev nadväzujú na *Texty pyramíd*, ale na rozdiel od nich nie sú určené iba kráľom, ale vyskytujú sa v skalných hrobách vysokých úradníkov; ich cieľom bolo uľahčiť prechod do posmrtného života; egyptológovia zhromaždili 1185 Textov rakiev, ktoré zvyčajne vychádzajú z Textov pyramíd a sú rozšírené o ďalšie, pre vtedajšieho človeka dôležité dodatky; ich súčasťou je podrobný posmrtný sprievodca posmrtným životom, známym ako *Kniha dvoch ciest*, ktorá bola namaľovaná na dne rakiev; aby bolo majiteľovi rakve umožnené cestovať v *slnčnej bárke* boha slnka Re, musel byť schopný odriekať správne zaklínadlá a stručne vyjadriť teológiu boha Re; Texty rakiev majú zrejme úzku súvislosť s oveľa neskorším *Fajjúmskym papyrusom*; zaraďovanie Knihy dvoch ciest ako integrálnej časti Textov rakiev je pravdepodobne chybné, lebo boli užívané ako samostatné diela; existujú dve verzie Knihy dvoch ciest a obe boli pravdepodobne spísané v Hermopoli Magne; zahrnujú odkazy na nekral'ovských zosnulých a obsahujú mapu onoho sveta, na ktorej je sídlo boha múdrosti Tovtha totožné so sídlom bohyně Maat; znalosť zaklínadiel a vlastníctvo mapy znamenalo, že sa mŕtvy môže stať „ach aper“ (vybavený duchom; pozri *ach*); mapa tiež ukazovala sídlo Usíreva a pole Hetep, kde mohli mŕtvi stále slúžiť Usírevovi; najväčšiu časť mapy zaberá chodník, po ktorom putoval boh slnka; Texty rakiev popisujú cestu slnečného boha, ktorá je obkľúčená démonmi; je zrejme chybné, že Texty rakiev sú chápané ako samostatný súbor textov a *Kniha mŕtvych* ako ďalší samostatný súbor; oba texty sa totiž prelínajú a veľa kapitol Knihy mŕtvych je nedeliteľnou zložkou Textov rakiev; naopak iné časti sú známe iba v rámci jedného zo súborov; o tom, že tvoria jediný celok svedčí 94; zaklínadlo Textov rakiev, ktoré má podtitul alebo písarsku poznámku „Ďalší zvitok Kapitola o vychádzaní z hmotného sveta do Bezbrehéj žiary“ („*Bezbrehá žiara*“ bol pôvodný názov Knihy mŕtvych“)

Tezcatlipoca/teskatlipokə - v nahuatl. – „Dymiace zrkadlo“

-jeden z trojice aztéckych tvorivých bohov; *solárne božstvo*; pozri *aztécka mytológia*

www: Tezcatlipoca bol hlavným bohom aztéckeho náboženstva; jedným z jeho štyroch synov bol Omeotl; Tezcatlipoca je spájaný s celým radom pojmov, vrátane nočnej oblohy, nočných vetrov, hurikánov, obsidiánom, *veštením*, pokušením, jaguárom, čarodejníctvom, krásou, vojnou a rozbrojmi; jeho meno v jazyku Nahuatlov je často prekladané ako „Dymiace zrkadlo“ a je spojené s obsidiánom, z ktorého boli zrkadlá v Strednej Amerike vyrábané a ktoré boli používané na *šamanské* rituály; Tezcatlipoca mal veľa prívlastkov spojených s jeho rôznymi aspektmi (vteleniami): Titlacauan (špaň. výslovnosť tit ʎacáuán) – „My sme jeho otrokmi“; Ipalnemoani (špaň. výslovnosť ipálnēmōāni) – „On kým žijeme“; Necoc Yaotl (špaň. výslovnosť necōc jāōt ʎ) – „Nepriateľ oboch strán“; Tloque Nahuaque (špaň. výslovnosť t ʎōkə nā'uaqə) – „Pán Blízkości a Noci“; Yohualli Ēecatl (špaň. výslovnosť jō'uali ēēkat ʎ) – „Nočný vietor“; Ome Acatl (špaň. výslovnosť ome akāt ʎ) – „Dve trstiny“; Ilhuicahua Tlalticpaque (špaň. výslovnosť il'uiká'ua t ʎaltikpake) – „Vlastník neba a zeme“; zvyčajne zobrazovaný s čiernymi a žltými pruhmi na tvári, s pravou rukou nahradenou obsidiánovým zrkadlom alebo kosťou v narážke na mýtus stvorenia, v ktorom stratil nohu v boji s hlineným monštrum; niekedy má zrkadlo na hrudi a dym vychádza zo zrkadla; Tezcatlipoca je starším božstvom Strednej Ameriky, uctievali ho už *Olméckmi* a *Mayami*

Jordan: obdobie uctievania boha Tezcatlipoca je asi 750-1500 (pravdepodobne však oveľa skôr); synonymom je *Moyocoya*; centrum kultu neexistovalo; kultúrne pamiatky: plastiky, reliéfy, ilustrácie v predkolumbovských *kódexoch*; Tezcatlipoca stvorili prvotné božstvá *Pán a Pani nášho tela* (*Toncatecuhli a Toncaciuhatl*); Tezcatlipoca vládol prvému zo štyroch období (Slncí) zvanému Štyri Ocelot, ktoé skončilo tým, že jaguáre zožrali ľudí a obrov, ktorí vtedy žili na zemi; Tezcatlipoca sa na konci tohto obdobia premenil na Slnko; bol tiež pánom desiateho z trinástich nebies, ktoré sa volalo Teotl Iztacan (Miesto bieleho boha); svoje meno Dymiace zrkadlo dostal podľa zrkadla, v ktorom videl minulosť, prítomnosť a budúcnosť; v niektorých mýtoch vystupoval ako protivník *Quetzacoatla*, ale v iných vystupoval ako jeho spojenec pri obnovení zničeného *vesmíru* a počiatku súčasného (piateho) obdobia; Tezcatlipoca bol tiež mocným kúzelníkom, ktorý vylákal z praoceánu matku zem *Cipactli* v podobe obrovského *kajmana* (pozri *krokodíl*); v nasledujúcej bitke mu Cipactli odhryzla ľavú nohu, ale jemu sa podarilo zabrániť jej v úteku do vody a utrhnúť jej dolnú čeľusť; Tezcatlipoca bol tiež ochrancom mladých bojovníkov (pozri

patrón, boj); Aztékovia mu rovnako ako ostatným svojim bohom obetovali vybraných zajatcov, ktorým podľa rituálu zaživa vyrezávali srdce z tela; Tezcatlipoca bol uctievaný v niekoľkých, najčastejšie štyroch podobách a farbách; každá zodpovedala jednému zo štyroch prvkov: zemi, vzduchu, ohni vode (pozri *štyri živly*); západu vládol *Červený Tezcatlipoca*, inak zvaný *Xipe*, juhu *Modrý Tezcatlipoca*, spájaný niekedy s *Huitzilpochtlim*, severu *Čierny Tezcatlipoca* a východu *Biely Tezcatlipoca*, ktorý bol niekedy stotožňovaný s *Quetzalcoatlom*; kult Tezcatlipoca bol veľmi rozšírený a v čase príchodu Španielov patril k najvyšším bohom aztéckeho *panteónu*; niektoré pramene ho tiež uvádzajú ako *Mixcoatla-Camaxtliho*, ktorý vynášiel *ohň*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Tezcatlipoca>

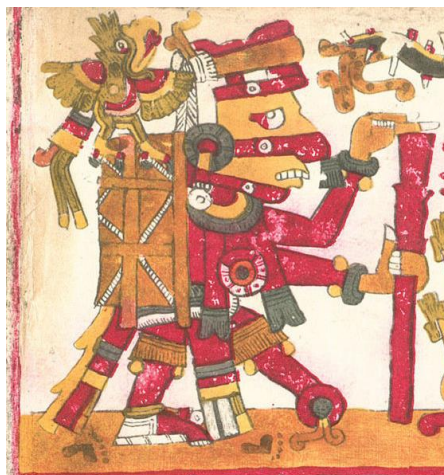
Tezcatlipoca (Codex Borgia)

Tezcatlipoca v aspekte jaguára (Codex Rios)

Čierny Tezcatlipoca

Quetzalcoatl a Tezcatlipoca

Tezcatlipoca (Codex Borgia)
Červený Tezcatlipoca

Tezcatlipoca (tyrkysová maska)

tezontle - červený kameň v mexickej *barokovej* sakrálnnej architektúre, kontrastujúci so svetlosťou *chiluca*; pozri *architektúra mexická*

www: sopečná hornina vulkanického pôvodu, ktorá sa nachádzala na svahoch kopca a sopky; v Európe s objavuje na sopke Stromboli, v Mexiku sa nachádza vo východnej a západnej pohoria a sopky ako Popocatepetl a Iztaccíhuatl; hornina červenej farby, porézna, priepustná, ale niekedy aj pevná ako kameň, schopná udržiavať teplo; pre svoje vlastnosti sa používa ako kvetinová výzdoba, stavebný materiál pre parné kúpele a pekárne chleba; podľa legendy v mexickej obci San Juan Tezontla v dávnych dobách básnik Nezahualcoyotl postavil v horách Tezcutzingo v okolí kráľovstva Texcoco z tohto kameňa chodby a jaskyne, ktoré používali vodcovia alebo vysoko postavené osoby, ktoré za ním prichádzali do kúpeľov; dnes sa tu nachádza mesto San Nicolas Tlaminca v obci Texcoco, známe svojimi turistickými atrakciami; iná legenda z koloniálnych čias vraví, že v jaskyniach sa objavuje duch Nezahualcoyotla; dnes sú jaskyne uzatvorené

<http://en.wikipedia.org/wiki/Tezontle#Facades>

Kostol San Bernardo v Mexico City
Dom grófa de la Torre de Cossío

Nezisková inštitúcia Nacional Monte de Piedad na rohu námestia Zócalo (Mexico City)
Metropolitná katedrála Nanebovzatia Panny Márie v Mexico City (vpravo)

Národný palác v Mexico City